

Advies

Vizier 2030: Een 2030-doelstellingenkader voor Vlaanderen

Brussel, 13 april 2018

Adviesvraag: Vizier 2030: Een 2030-doelstellingenkader voor Vlaanderen

Adviesvrager: Geert Bourgeois - Vlaams Minister-President en Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed

Ontvangst adviesvraag: 12 maart 2018

Adviestermijn: 30 dagen

Goedkeuring raad: 13 april 2018, unaniem

Inhoud

Advies	4
1	Algemene beschouwingen.....	4
2	Vizier 2030 moet engagementen van de Vlaamse overheid tonen.....	5
3	Het streefdoel van Maatschappelijk verantwoorde zorg en ondersteuning ontbreekt.....	6
4	Leaving no-one behind.....	6
4.1	... vereist meer aandacht voor diversiteit en kwetsbaarheid.....	6
4.2	... verdient expliciete doelstellingen.....	7
5	Tot slot: voor het behalen van de 2030-doelstellingen is ook een transversale aanpak nodig.....	9

Advies

Situering adviesvraag en –procedure

Op 9 maart 2018 hechtte de Vlaamse Regering haar principiële goedkeuring aan de nota 'Vizier 2030: Een 2030-doelstellingenkader voor Vlaanderen'. De nota is een nieuwe stap in de Vlaamse agenda voor het implementeren van de Sustainable Development Goals (SDG's).

De Strategische adviesraad voor het Vlaamse Welzijns-, Gezondheids- en Gezinsbeleid (SAR WGG) kreeg op 12 maart 2018 de vraag om over de nota Vizier 2030 advies te verlenen. De raad vergaderde over deze adviesvraag op 22 maart en 10 april 2018 en keurde het advies in consensus goed op 13 april 2018.

De raad beperkt zich in dit advies tot de bepalingen uit de nota die rechtstreeks betrekking hebben op het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. Deze zijn uitgewerkt in de doelstellingen 1 tot en met 6, verzameld onder de noemer 'een inclusieve samenleving'.

De SAR WGG sprak zich eerder al uit over de langetermijndoelen voor Vlaanderen, met name in zijn advies over de nota Visie 2050. De aandachtspunten bij dat doelstellingenkader blijven gelden maar worden in voorliggend advies niet herhaald. De beide adviezen moeten daarom best samen gelezen worden.

1 Algemene beschouwingen

Met de nota Vizier 2030 geeft de Vlaamse Regering uitvoering aan de oproep van de Verenigde Naties om werk te maken van de implementatie van de SDG's. De raad vindt de SDG's een interessant referentiekader voor het formuleren van Vlaamse doelstellingen binnen de drie dimensies van duurzame ontwikkeling: de economische, ecologische en sociale dimensie. Bovendien steunt de raad de oefening om een langetermijnvisie uit werken die legislaturen overschrijdt.

Om van deze langetermijnvisie een responsabiliserend beleidskader te maken, moeten de doelstellingen echter veel concreter zijn, beter gemotiveerd worden en meer ambitie tonen.

Te weinig concreet

De voorgestelde doelen zijn te breed, de gehanteerde begrippen zijn vaak alomvattend en de formulering te vrijblijvend¹. Er zijn thema's waarvoor becijferde streefdoelen mogelijk en wenselijk zijn, maar deze ontbreken momenteel.

De raad leest in Vizier 2030 dat dit traject afgelegd zal worden bij het implementeren van de doelstellingen en bij het ontwikkelen van een aangepast monitorings- en rapporteringssysteem. Of de 2030-doelstellingen voldoende, concreet en haalbaar zijn, zal dus pas nadien blijken. Bijgevolg kan een beoordeling ten gronde ook pas gebeuren wanneer de doelstellingen beter gedefinieerd zijn en gekoppeld worden aan indicatoren. Door vast te houden aan de vooropgestelde SDG-implementatie-agenda, ontbreekt deze heldere definiëring nu. Dat is bijzonder jammer.

¹ Bijvoorbeeld 'het aandeel blijft *bij de laagste* in vergelijking met de best presterende landen' (doelstelling 1), 'een *voldoende* toegankelijk aanbod' (doelstelling 4).

Te weinig gemotiveerd

De keuze van de Vlaamse Regering voor de voorgestelde doelstellingen is niet onderbouwd of gemotiveerd. Het is dan ook niet duidelijk waarom deze doelen gekozen zijn en andere niet. De raad vraagt een verdere onderbouwing van de voorstellen, waaruit ook moet blijken of het net deze doelstellingen zijn die inzetten op de grootste maatschappelijke uitdagingen die zich vandaag en in de toekomst stellen.

Te weinig ambitieus

De raad is van mening dat het Vlaamse beleid gericht naar 2030 ambitieuzer moet zijn dan wat nu in het doelstellingskader aangekondigd is. Voor het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin houdt men erg vast aan het bestaande beleid en zijn de doelen weinig ambitieus en niet vernieuwend. Van een nota die de toekomst van Vlaanderen schetst, verwacht de raad dat ook nieuwe doelstellingen worden geïntroduceerd en dat bestaande doelen meer verdieping krijgen. Het zou goed zijn dat de Vlaamse Regering haar ambities uitdrukt in concrete verbeterpunten ten aanzien van de huidige situatie in Vlaanderen. Het 2030-doelstellingskader mist deze insteek.

2 Vizier 2030 moet engagementen van de Vlaamse overheid tonen

De SDG's richten zich op overheden, bedrijven, onderzoeksinstituten, verenigingen en organisaties en op de burgers. De raad begrijpt dat engagementen van al deze actoren nodig zullen zijn om de SDG's op een kwaliteitsvolle en effectieve manier te implementeren. Voor elk van hen is een specifieke implementatie-oefening aangewezen.

Voor de raad moet Vizier 2030 het resultaat zijn van de oefening die de Vlaamse overheid maakt: welke zijn de eigen opdrachten in het realiseren van de toekomstvisie voor Vlaanderen in 2030? In de voorgestelde WVG-doelstellingen van Vizier 2030 stelt de raad evenwel vast dat er opdrachten aan de burger toebedeeld worden, zonder hierin ook duidelijk de rol van de overheid te benoemen. Doelstellingen 2 en 3 focussen op een gezonder leven op het vlak van voeding, sport en beweging, geestelijke gezondheid en welbevinden. Een beleid rond deze gedragsthema's is aanvaardbaar maar slechts op voorwaarde dat de overheid ook een beleid voert dat mensen effectief ondersteunt om zelf mee te werken aan hun gezondheid en welbevinden. De raad vraagt met aandrang om aan doelstellingen gericht op het individuele gedrag en de leefstijl van mensen de verantwoordelijkheid van de overheid toe te voegen die dit ondersteunende kader moet voorzien.

Bij het realiseren van zulke doelstellingen moet de overheid ook voldoende rekening houden met de draagkracht van mensen, en mag zij mensen nooit afrekenen op de resultaten van de inspanningen die ze op preventief vlak leveren.

3 Het streefdoel van Maatschappelijk verantwoorde zorg en ondersteuning ontbreekt

De SAR WGG omschreef in 2011 zijn streefdoel van 'Maatschappelijk verantwoorde zorg'². Zorg en ondersteuning zijn maatschappelijk verantwoord als ze de toets doorstaan van vijf uitgangspunten: kwaliteit, performantie, relevantie, rechtvaardigheid en toegankelijkheid. Elk van deze vijf uitgangspunten is even belangrijk. Er bestaat geen hiërarchisch verband tussen.

De raad vraagt om meer evenwicht te brengen in doelstelling 4 door te streven naar zorg en ondersteuning die beantwoordt aan deze vijf uitgangspunten. Nu zijn er maar twee uitgangspunten benoemd. Want indien doelstelling 4 gerealiseerd wordt zoals nu aangekondigd in Vizier 2030, dan voorziet Vlaanderen in 2030 in een aanbod aan zorg en ondersteuning dat 'voldoende toegankelijk' en 'betaalbaar kwaliteitsvol' is. Streven naar Maatschappelijk verantwoorde zorg en ondersteuning betekent echter dat **naast het inzetten op toegankelijkheid en kwaliteit ook uitdrukkelijk gewerkt wordt aan de relevantie, performantie en rechtvaardigheid** van de zorg en ondersteuning.

Doelstelling 4 legt ook een link tussen het aanbod aan zorg en ondersteuning en de wijzigende maatschappelijke behoeften en sociaaldemografische ontwikkelingen. Om hiertussen een goede afstemming te bekomen, herhaalt de raad de noodzaak van een nieuw professionalisme in de zorg en ondersteuning³. Het is deze professional in zorg en ondersteuning die, onder andere dankzij meer generalistische competenties, antwoorden kan bieden op de groeiende complexiteit in de samenleving en in de zorg en ondersteuning. De professional is sensitief voor diversiteit, versterkt sociale cohesie, richt zich op de kwaliteit van leven van een persoon met zorgbehoefte, streeft inclusie na, enz.

4 Leaving no-one behind...

Het principe 'niemand achterlaten' (leaving no-one behind) dat belangrijk is binnen de globale 2030-agenda voor duurzame ontwikkeling, moet ook een leidraad worden binnen de Vlaamse 2030-agenda. Voor de raad geeft net dit principe invulling aan het soort inclusieve en solidaire samenleving waarin we in 2030 willen leven.

4.1 ... vereist meer aandacht voor diversiteit en kwetsbaarheid

De SAR WGG is tevreden dat Vizier 2030 kiest voor een inclusieve samenleving als één van de vier dimensies van het doelstellingenkader. De raad verwacht wel dat achter de formulering in algemene termen ('we', 'ons', ...) voldoende aandacht gaat naar de diversiteit aan mensen, doelgroepen, behoeften en levensdoelen binnen de Vlaamse bevolking. Er is immers pas sprake van een inclusieve samenleving wanneer elke burger meetelt. Op basis van de voorstellen in Vizier 2030 is de raad bezorgd dat deze verscheidenheid (nog) niet gevat wordt.

² Visienota Maatschappelijk Verantwoorde Zorg, 24 februari 2011.

³ Het nieuw professionalisme in zorg en ondersteuning als opgave voor de toekomst is beschreven in de visienota van de raad van 17 december 2015.

Zo lezen we in doelstelling 5 dat tegen 2030 elke Vlaming via de Vlaamse Sociale Bescherming recht heeft op financiering van de nodige zorg. Maar zelfs met zoveel mogelijk automatische rechtentoekenning zal dit niet garanderen dat elke Vlaming dit recht ten volle zal kunnen realiseren. Want er wordt in de doelstelling te weinig rekening gehouden met kwetsbare burgers die, al dan niet tijdelijk, niet in staat zijn om de regie zelf op te nemen of dit niet wensen te doen. Bij het streven naar behoeftegerichte zorg en ondersteuning voor elke burger moet meer aandacht gaan naar deze mensen. Zorg en ondersteuning op maat van elke persoon met zorgbehoefte ontstaat door met hen steeds op een open en gelijkwaardige manier in dialoog te gaan en samen beslissingen te nemen inzake begeleiding en ondersteuning. Het is de taak van de overheid om ook te voorzien in dergelijke streefdoelen, aanvullend aan een beleid gericht op zelfbeschikking en autonomie. Vizier 2030 neemt deze taak niet mee.

In zijn eerdere adviezen over Visie 2050 (advies van 20 november 2015) en over de afgeleide startnota's 'Slim wonen en leven' (advies van 3 mei 2017) en 'Zorg en samenleven' (advies van 2 oktober 2017) benoemde de raad nog meer aandachtspunten voor het werkelijk realiseren van inclusie.

4.2 ... verdient expliciete doelstellingen

Voor de raad moeten elk van de vijf uitgangspunten van Maatschappelijk verantwoorde zorg en ondersteuning een vertaling krijgen in het Vlaamse doelstellingenkader. Dat betekent dat de Vlaamse Regering doelstellingen moet formuleren die duidelijk gericht zijn op zowel kwaliteit, als performantie, rechtvaardigheid, relevantie en toegankelijkheid van zorg en ondersteuning.

Het uitgangspunt van rechtvaardigheid is door de raad op eigen initiatief uitgewerkt in een advies over het verkleinen van de sociale ongelijkheid in gezondheid en welzijn⁴. Het uitgangspunt is geconcretiseerd in een voorstel voor een nieuwe gezondheidsdoelstelling.

De raad moedigt de Vlaamse Regering aan om ook de overige uitgangspunten van Maatschappelijk verantwoorde zorg en ondersteuning concreet te maken in de beleidsdoelstellingen. Elk van de vijf uitgangspunten moet immers evenveel aandacht krijgen, willen we ook in de toekomst kunnen genieten van een goed systeem van zorg en ondersteuning dat er in slaagt om op een performante manier voor eenieder kwaliteit en toegang te verzekeren. Hierbij zal Vlaanderen ook de denkoefening moeten maken rond de relevantie van zorg en ondersteuning. Zorg en ondersteuning verlenen vanuit de vragen en behoeften van mensen vereist een democratisch maatschappelijk en politiek debat over welke vragen de samenleving kan/zal beantwoorden en welke niet.

De raad neemt ook zelf het engagement op om de komende maanden verder rond de vijf uitgangspunten te werken. Hiermee willen we de Vlaamse overheid verder inspireren om een beleid te ontwikkelen dat maatschappelijk verantwoord is.

⁴ Advies met het voorstel voor een Vlaamse gezondheidsdoelstelling over het verkleinen van de sociale ongelijkheid in gezondheid en welzijn, 21 december 2017.

Gebaseerd op het advies over de sociale gezondheids- en welzijnsongelijkheid vraagt de raad om alvast twee doelstellingen toe te voegen aan het 2030- doelstellingenkader:

Tegen 2030 verdiepen we de solidariteit en sociale rechtvaardigheid in Vlaanderen.

Wil Vlaanderen de langetermijnambitie van een inclusieve samenleving waarmaken, dan is het **vrijwaren van de solidariteit** binnen ons zorg- en ondersteuningssysteem absoluut noodzakelijk. Het is nodig dat er in de samenleving een solidair kader blijft bestaan waarbinnen iedereen bijdraagt aan de zorgkosten van mensen die zorg en ondersteuning nodig hebben en waarbij men er zelf ook op kan rekenen dat de eigen zorgkosten mee gedragen worden. In een solidaire samenleving zijn mensen bereid te zorgen voor elkaar en weten ze zich verbonden met elkaar.

De raad ziet het als een belangrijke opdracht voor de Vlaamse overheid om zich met het oog op 2030 meer toe te leggen op dat verbinden van mensen, in grote en kleine sociale netwerken. Deze sociale verbondenheid heeft een invloed op de gezondheid en het welzijn van mensen maar is op het niveau van de samenleving ook een essentiële voorwaarde voor vermaatschappelijking van zorg en ondersteuning.

Een tweede belangrijke opdracht voor de Vlaamse overheid is het **realiseren van een sociaal rechtvaardige samenleving**. De raad vindt dat er op die manier gezorgd moet worden voor gelijke kansen voor iedere burger om te functioneren in en te participeren aan de samenleving. Het gaat dan om kansen op een goede gezondheid en welbevinden, deelname aan het onderwijs en de arbeidsmarkt, gezonde leef-, woon -en werkomgevingen,

Omdat deze kansen sterk beïnvloed worden door de structurele sociaaleconomische ongelijkheid tussen burgers, vraagt de raad om ook volgende doelstelling op te nemen in Vizier 2030:

Tegen 2030 verkleint Vlaanderen de sociale ongelijkheid in gezondheid en welzijn substantieel. Dit gebeurt door de actuele verschillen in levensverwachting in goede gezondheid en in welbevinden tussen personen naargelang hun positie op de sociale ladder met 25% te verminderen.

De levensverwachting, de gezondheid en het welbevinden worden nog te veel bepaald door de plaats die mensen innemen op de sociale ladder. Ook de vaardigheden om beslissingen te nemen over de eigen gezondheid en het welzijn gaan samen met de sociaaleconomische positie. Deze problematiek van sociale gezondheids- en welzijnsongelijkheid is reeds lang gekend en uitvoerig gedocumenteerd. Om de ongelijkheid tegen 2030 structureel te verkleinen, stelt de raad voor om ook hierover een expliciete doelstelling op te nemen in het doelstellingenkader.

5 Tot slot: voor het behalen van de 2030-doelstellingen is ook een transversale aanpak nodig

De aanpak van belangrijke maatschappelijke ontwikkelingen dient veel meer beleidsdomein-overschrijdend te gebeuren. Het is vanzelfsprekend dat ook het streefdoel van een inclusieve samenleving een geïntegreerde aanpak vereist, met overleg en samenwerking tussen de beleidsniveaus en –domeinen.

In dat opzicht is het goed dat ook de lokale besturen betrokken zijn in het doelstellingkader. Veel van de SDG's zullen immers niet gehaald worden zonder een actieve inbreng van de lokale besturen (o.a. in het kader van het lokaal sociaal beleid).

Maar de noodzakelijke verbindingen tussen de verschillende Vlaamse beleidsdomeinen ontbreken. De raad betreurt dat er geen doelstellingen uitgewerkt zijn die inspelen op de linken die er zijn tussen gezondheid en welzijn en onderwijs, mobiliteit, wonen, ruimtelijke ordening, milieu en arbeidsmarktbeleid. Door ook hierrond 2030-doelstellingen te formuleren, krijgt het principe van 'health and well-being in all policies' effectief en structureel vorm. De nieuwe doelstelling die de SAR WGG voorstelt voor het verkleinen van de sociale ongelijkheid in gezondheid en welzijn, leent zich hier uitstekend voor. De structurele oorzaken van de ongelijkheid liggen immers bij de beleidskeuzes die verschillende ministers maken en die een invloed hebben op iemands toegang tot zorg en ondersteuning, inkomens(on)zekerheid, woonomgeving, sociale netwerken, arbeidssituatie, opleiding, integratie, participatie....

De raad benadrukt ten slotte dat men door zulke dwarsverbanden te leggen tot een integrale benadering van de behoeften van de burger komt. Diens vragen en noden bevinden zich immers vaak op verschillende levensdomeinen. Alleen op die manier kan de Vlaamse overheid zich voor 2030 tot doel stellen om te streven naar een optimale levenskwaliteit voor iedereen in Vlaanderen.